Пирĕн ентешсем – Совет Союзĕн Геройĕсем

Пурнăçне анлă тÿпепе çыхăнтарнă

Ноябрĕн 20-мĕшĕнче пирĕн ентеш, летчик-истребитель, Аслă Отечественнăй вăрçă участникĕ, вăрçă çулĕсенче Совет Союзĕн Геройĕн ятне тивĕç пулнă Борис Михайлович Васильев çуралнăранпа 95 çул çитрĕ.

Çĕмĕртлĕх Чемей ялĕнчи хресчен çемйинче кун çути курнă вăл. 3 çула çитсен тăлăха юлнă. Ăна ялта учитель ĕçлекен мăнаккăшĕ пăхса пурăнма тытăннă. 1919 çулта Борис Етĕрнери ачасен çуртне лекет. Кунта тата хыççăн колхоз çамрăкĕсен шкулĕнче пĕлÿ илнĕ. Кайран Етĕрнери педагогика техникумне вĕренме кĕнĕ. Çавăн чухнех авиаципе интересленме тытăннă. Техникумран вĕренсе тухса кăштах шкулта ĕçленĕ хыççăн вĕçев шкулĕнче вĕренме тытăннă.

18 çулхи Борис Васильев ялти пуçламăш шкул директорĕнче ĕçленĕ, комсомол ячейкин секретарĕ, колхозри ревизи комиссийĕн председателĕ пулнă. Етĕрнери педучилищĕне вĕренсе пĕтерсен ăна тăван районти пуçламăш шкула ертсе пыма шаннă.

1935 çулта, хатĕрлев курсне пĕтерсен, Хусанти авиаци институтĕнче вĕренме тытăннă. 1937 çулта, институтăн 3-мĕш курсне пăрахса, хăйĕн ирĕкĕпе Совет Çарне службăна каять, Борисоглебскри çар летчикĕсен шкулĕнче пĕлĕве ÿстерме тытăнать. 1939 çулта ăна ăнăçлă пĕтерет.

Вăл служба тивĕçне пурнăçлама пынă чаçре ăна чаç комиссарĕн комсомол енĕпе ĕçлекен пулăшаканĕ пулма çирĕплетеççĕ. Çулталăкран авиаци эскадрильин комиссарĕ пулса тăрать.

Тăван çĕр-шыв çине нимĕç тăшманĕсем тапăнса кĕрсен пĕрремĕш кунран тытăнсах фронтра пулнă. 1941 çулта вăл Качинскри вĕçев çар шкулĕ çумĕнче летчик-комиссарсен курсне вĕренсе пĕтернĕ. Сывлăшри çапăçсене тăтăшах хутшăнма тивнĕ. 1941 çулхи кĕркунне тĕлнех вăл хăюллă летчик-истребитель пулнипе палăрса тăма тытăннă. Вăрçăн пĕрремĕш çулĕн сентябрь уйăхĕ вĕçленнĕ тĕле çар заданийĕпе 35 хутчен вĕçеве тухнă, вĕсенче тăшманăн 9 самолетне персе ÿкернĕ.

(Вĕçĕ 7-мĕш стр.).

Цифрăсен чĕлхипе

Ÿсĕмлĕрех ĕçлеме те майсем пур

Районта **демографи лару-тăрăвĕ** çапларах. Кăçал вунă уйăхра 345 ача çуралнă. Ку вăл пĕлтĕрхи çав вăхăтринчен 10 ача сахалрах. Кунпа пĕрлех çынсем вилесси те чакнă. Иртнĕ çул çак вăхăта 577 çын вилнĕ пулсан, кăçал – 517 çын.

Продукци туса кăларассипе ял хуçалăх предприятийĕсем те, промышленность предприятийĕсем те пĕлтĕрхинчен ÿсĕмлĕрех ĕçлеççĕ. Çулталăк пуçланнăранпа ял хуçалăх предприятийĕсем 315005,2 пин тенкĕлĕх (126,1 процент), промышленность продприятийĕсем 1075440,4 пин тенкĕлĕх (169,6 процент) продукци туса хатĕрленĕ. Уйрăмах ÿсĕмлĕ ĕçлекен промышленность предприятийĕсем шутĕнче Муркашри кирпĕч завочĕ (80647 пин тенкĕлĕх продукци туса хатĕрленĕ – 178,2 процент), Муркашри издательство çурчĕ (1878 пин тенкĕ – 148,1 процент), «Сундырь–Хлеб» общество (27548 пин тенкĕ – 130,6 процент), Муркашри сĕт-çу завочĕ (92696 пин тенкĕ – 204,9 процент), «Сеспель» акционер обществи (723000 пин тенкĕ – 185,7 процент), «Моргауши–Хлеб» общество (17608 пин тенкĕ – 148 процент). «Моргаушагропромснаб» предприятие «Милград» общество вара производство кăтартăвĕсене унччены шайран чакарнă.

Пĕтĕмĕшле **бюджет тупăшĕ** 87790 пин тенкĕпе танлашнă (иртнĕ çулхипе танлаштарсан, 153,3 процент). Вăл шутран ял тăрăхĕсен хăйсен бюджечĕн тупăшĕ 17355 пин тенкĕ (201,2 процент) пулнă.

Тÿлевлĕ пулăшу 58329,2 пин тенкĕлĕх панă (105,2 процент) панă. Пурăнмалли çурт-йĕрпе коммуналлă хуçалăхăн ертсе пыракан компанийĕ те, «Моргауширгаз» филиалĕ те, «Моргаушрайбыт» общество та, ытти предприятисем те ку тĕлĕшпе япăхах ĕçлемен.

Ваккăн сутмалли таварçаврăнăшĕ калăпăшĕ 443432 пин тенкĕпе (126,8 процент) танлашнă. Мăн Сĕнтĕр райповĕн суту-илÿ предприятийĕсем 137603 пин тенкĕлĕх (132,3 процент), Муркаш райповĕн – 224569 пин тенкĕлĕх (135,7 процент), ытти предприятисем 81260 пин тенкĕлĕх (101,4 процент) тавар сутнă.

Обществăлла апатлану предприятийĕсем те иртнĕ çулхи чикĕсенчен чакман. Мăн Сĕнтĕр райповĕпе вĕсем çынсене 27903 пин тенкĕлĕх (126,4 процент), Муркаш райповĕпе – 18332 пин тенкĕлĕх (127,9 процент) апатлантарнă.

Выльăх-чĕрлĕх продукчĕсем туса илессипе лайăх еннелле улшăнусем палăрмалах мар. Аш-какай 5734,1 тонна (101,2 процент) туса илнĕ. Вăл шутран ял хуçалăх предприятийĕсенче 1785,9 тонна (75,3 процент), хресчен (фермер) хуçалăхĕсенче 97,4 тонна (70,1 процент) кăна. Уйрăм çынсен хушма хуçалăхĕсенче кăна аш-какай туса илесси 22 процент ÿснĕ, пĕтĕмпе 3850,8 тоннăпа танлашнă.

Сĕт пĕтĕмпе 42944,4 тонна (103,4 процент) суса илнĕ. Кăтартусем каллех уйрăм çынсен хушма хуçалăхĕсене пула кăна пысăкрах. Вĕсенче пĕтĕмпе 34181 тонна (109,4 процент) сĕт сунă пулсан, иртнĕ çулхипе танлаштарсан, пĕрлешÿллĕ хуçалăхсенче сĕт суса илесси 14 процент, хресчен (фермер) хуçалăхĕсенче 54,6 процент чакнă.

Кашни чăх пуçне 269 çăмарта илнĕ. Иртнĕ çул – 266 çăмарта.

Самăртма хупнă мăйракаллă шултра выльăхсем талăкра вăтамран 516 грамм (92,1 процент), сыснасем 333 грамм (105,7 процент) ÿт хушнă, пĕтĕмпе 1915 пăру (82,6 процент), 13366 çура (68,9 процент) илнĕ.

Усă куракан кашни 100 гектар çĕр пуçне районĕпе ашкакай 91 центнер (101, 1 процент), вăл шутран ял хуçалăх предприятийĕсенче 41,1 центнер (76,3 процент), сĕт 681,7 центнер (103,4 процент), вăл шутран ял хуçалăх предприятийĕсенче 198,8 центнер (87 процент) туса илнĕ.

Выльăхсен йышĕ чакса пыни сисĕнет. Хальхи вăхăтра районĕпе 18714 пуç (95,8 процент) мăйракаллă шултра выльăх (пĕрлешÿллĕ хуçалăхсенче 5820 пуç – 82,8 процент), вăл шутран 10526 пуç (93,2 процент) ĕне (пĕрлешÿллĕ хуçалăхсенче 2557 пуç – 82,8 процент), 17474 пуç (70 процент) сысна (пĕрлешÿллĕ хуçалăхсенче 8389 пуç – 54,2 процент) шутланать.

Ÿсен-тăран продукцине туса илме кăçал çанталăк условийĕсем япăхах пулмарĕç. Тĕш-тырăпа пăрçа йышши культурăсене пĕтĕмпе 31,4 пин тонна (161 процент) туса илнĕ, вăтам тухăç гектар пуçне 22,5 центнерпа (125 процент) танлашнă. Çĕр улмине иртнĕ çулхи чухлĕ туса илеймен. Пĕтĕмпе ăна 50,89 пин тонна (97,5 процент) кăларса пухнă, тухăçĕ гектар пуçне 177,8 центнерпа (95,6 процент) танлашнă.

Халăхран сĕт пухасси 5,9 процент ÿснĕ, пĕтĕмпе ăна 4915,8 тонна сутăн илнĕ. Икĕ райпо та сĕт пухассипе унччenхи çулхинчен ÿсĕмлĕрех ĕçлеççĕ.

Аш-какай сутăн илесси вара районĕпе 6,1 процент чакнă, пĕтĕмпе 858,8 тонна сутăн илнĕ. Муркаш тата Мăн Сĕнтĕр райповĕсемпе те ку кăтарту 87,9 тата 79,3 процент кăна.

Строительство ăнăçлă аталанать. Инвестицисемпе кунта 363380 пин тенкĕ (123,9 процент) усă курнă. Вăл шутран харпăр хăйĕн çурт-йĕрне çавăрма – 293821 пин тенкĕпе (137,4 процент).

Э. СИМАКОВА,
район администрацийĕн экономика пайĕн пуçлăхĕ.

Астăвăм

Комсомол – пирĕн çамрăклăх

Хаçатсенчи Ленинла комсомол 90 çул тултарнине халалланă статьясене интересленсе вулăрăм. Çакă мана Муркаш районĕн (ун чухне Шурча вулăсĕн) пĕрремĕш комсомолецĕ, РКСМ Шурча ячейкин членĕ пирки çырса пĕлтерме хистерĕ. Ку вăл манăн атте Антип Трифонович Калинин пулнă.

Вăл 1901 çулта Мулкачкасси ялĕнче чухăн хресчен çемйинче çуралса ÿснĕ. 5 çул тултарсан ашшĕ çĕре кĕнĕ. Амăшĕ 3 пĕчĕк ачипе тăрса юлнă. Антипсăр пуçне 3 çулхи Матвей тата çулталăкри Василий пулнă. Çапах та амăшĕ вĕсене ура çине тăратма, вĕрентме, халăха кăларма вăй çитернĕ. Манăн атте вара чиркÿ çумĕнчи прихут шкулне, 1926 çулта совпартшкулăн 1-мĕш сыпăкне вĕренсе пĕтернĕ.

Атте хăйĕн ĕç биографине 15 çулта пуçланă, Шурча вулăс правленийĕнче делопроизводитель пулса ĕçленĕ. Кĕçех февраль уйăхĕнчи буржуалла революци пулса иртнĕ. Анчах та Шурча вулăсĕнчи чухăн хресченсен пурнăçĕнче нимех те улшăнман. Уес тата вулăс пуçлăхĕсене кăна Вăхăтлăх правительство комиссарĕсем тесе чĕнме тытăннă.

Октябрьти революци хыççăн кăна ĕç çыннисен патшалăх тата вырăнти управлени ĕçне хутшăнма май пулса тăнă. 1918 çулта Муркаш районĕнче влаç комбедсемпе РКП(б) укомĕн аллине куçнă.

1919 çулта партин вулăс комитетне туса хунă. Çавăн чухнех вулăсра РКСМ ячейкине йĕркелес ĕç те пуçăннă. Пирĕн енче комсомол организацине йĕркелессипе манăн атте ĕçленĕ. РКСМ Шурча вулăс комитетĕнче вăл комсомол учетне пĕрремĕш тăнă. Унпа пĕрлех районăн пĕрремĕш комсомолецĕсем Роман Малыгин, Трифон Дмитриев, Филипп Иванов, Георгий Любимов, Аркадий Соловьев, Александр Назаров пулнă.

Сăмах май, Александр Назаров ывăлĕ Борис Александрович ашшĕн ĕçне малалла тăснă: 1957–1960 çулсенче ВЛКСМ Муркаш райкомĕн пĕрремĕш секретарĕ пулнă. Халĕ вара вăл пенсире, Шупашкарта пурăнать.

1920 çулта Козьмодемьянск хулинче РКСМ уес съезчĕ иртнĕ. Унта комитетне Шурча вулăс комитетĕнчен делегат пулса 19 çулхи манăн атте хутшăннă.

1920 çулхи апрельте Антип Калинина Хĕрлĕ Çар ретне илнĕ. Çав çул вăл Крымра Врангель çарĕсене, кайран Украинăра Махно бандине çапса аркатнă çĕре хутшăннă.

1923 çулта Антип Трифонович демобилизаци йĕркипе киле таврăннă. Вăрçăпа хавшанă халăх хуçалăхне йĕркене кĕртме, экономикăна çĕклеме тивнĕ. Сапаланнă пĕчĕк хуçалăхсене хăватлă техникăсăр аталантарма май пулман. Ял хуçалăхне коллективизацилессин задачи тухса тăнă.

Пирĕн районта ку енĕпе пионер тесе Калайкассинчи «Коммуна» пĕрлешĕве палăртмалла. Ăна С.П. Любимов ертсе пыма пуçăннă. Коммуна членĕсем «Фордзон» трактор туяннă, çĕрсене пĕрле çухалама, акма-лартма тытăннă. Кĕске вăхăтрах хуçалăх пысăк тухăç илме тытăннă, выльăх-чĕрлĕх базине йĕркеленĕ. Кайрантарахпа коммуна базиçинче пысăк «Колос» хуçалăх йĕркеленнĕ. Унта Катькас ял тăрăхĕнчи чылай ялсем кĕнĕ.

Атте те 1920-мĕш çулсен вĕçĕнче тата 1930-мĕш çулсен пуçламăшĕнче коллективизаци ĕçне активлă хутшăннă. 1926 çулта вăл Коммунистсен партийĕн ретне кĕнĕ. 1927 çулта авланнă, тепĕр икĕ çултан эпĕ кун çути курнă.

1942 çулта вăл фронта тухса кайнă. Пулеметчик, политрук пулнă. Йывăр аманнă хыççăн хăрах куçсăр тăрса юлнă. Фронтран таврăнсан ăна тÿрех Мулкачкассинчи «Восток» колхоз председательне суйланă. 1951 çулта, кÿршĕри «Красное Сормово» колхозпа пĕрлештернĕ хыççăн, Антип Калинин «Красное Сормово» колхоз председателĕн çумĕнче тимленĕ. Хыççăнхи çулсенче Оринин ял Совечĕн секретарĕ, кайран «Восток» колхозри ревизи комиссийĕн председателĕ пулнă.

Халĕ кăштах хамăн комсомол пурнăçĕ пирки каласа хăварас килет. Эпĕ ялнах ытти ачасемпе пĕрле тĕслĕх илме тăрăшнă. 1944 çулта, вăл фронтра çапăçнă чухне, комсомола кĕтĕм. Ун чухне Оринин шкулĕнче 7-мĕш класра вĕренеттĕм. 1952 çулта «агроном» специальноçне Чăваш ял хуçалăх академине вĕренсе пĕтертĕм. Хамăрăн пĕрлештернĕ «Красное Сормово» колхоза ĕçлеме ячĕç. Председательте ун чухне Чăваш АССР Аслă Канашĕн депутачĕ А.М. Моисеев ĕçлетчĕ.

1952 çултах мана хуçалăхри комсомол организацийĕн секретарьне суйларĕç. Унта 40 комсомолец кăначчĕ. Эпĕ ĕçленĕ çулсенче вĕсен йышĕ организацире 100 çамрăка çити çитрĕ. Бригадăсенче пуçламăш организацисем, художество пултарулăх ушкăнĕсем йĕркелерĕмĕр. Тăтăшах ытти ялсене, хуçалăхсене концертсемпе тухса çÿреттĕмĕр.

1953 çулта Елчĕк районĕнчи республикăра малта пыракан «Победа» хуçалăхри комсомол активĕн пухăвне хутшăнтăм. Ку хуçалăха ун чухне В.В. Зайцев ертсе пыратчĕ. Унта калаçу выльăх-чĕрлĕх отраслне аталантарасси пирки пычĕ. Манăн та сăмах калама, выльăх-чĕрлĕх ĕрчетессине хамăр патра епле йĕркеленипе паллаштарма тиврĕ.

1957 çулта Чулхулара ял хуçалăх ĕçченĕсен канашлăвĕнче пултăм. КПСС секретарĕ Н.С. Хрущев тата Лысенко академик та пулчĕç унта.

ВЛКСМ Муркаш райкомĕн членĕ пулнă, комсомолăн республика конференцине кайма делегата та суйланă. Хуçалăхри пуçламăш комсомол организацийĕн секретарĕнче 1952–1958 çулсенче ĕçлерĕм.

Аркадий КАЛИНИН.
Мулкачкасси ялĕ.

1957 çулта тунă сăн ÿкерчĕкре сулахайран сылтăмалла: А.К. Егоров («Колос» колхозри пуçламăш комсомол организацийĕн секретарĕ, Катькас ялĕнчен), В.Г. Суриков (ВЛКСМ райкомĕн ĕçченĕ, Кашмаш ялĕнчен), А.А. Калинин («Красное Сормово» колхозри пуçламăш комсомол организацийĕн секретарĕ), тăваттăмĕшне паллаймастăп, Б.А. Назаров (ВЛКСМ райкомĕн пĕрремĕш секретарĕ), В.И. Шилов (ВЛКСМ райкомĕн ĕçченĕ, Шурча ялĕнчен).
(Сăн ÿкерчĕке çемье архивĕнчен илнĕ).

Ĕçтешĕмĕр 50 çул тултарчĕ

Владислав Леонидович ШАПОШНИКОВА

Сан паян манăçми паллă кун:
Тултаратăн иккен 50 çул.
Икĕ хут – 25 çулта:
Малашне те пул çамрăк
çаплах.
Саламлатпăр çак паллă кунпа,
Хисеплетпĕр пурте кăмăлтан.
Тус-юлташ пĕрле пултăр
ялан,
Сывлăху ан хавшатăр нихçан.
Çулна уçтăр Санне ăнăçу,
Ăнса пытăр пĕрмай пурнăçу.
Умăнта йăл-йăл култăр телей,
Ăшă кулă ан кайтăр питрен.
Ачусем савăнтарччăр ялан,
Пÿрт тулли Санăн пултăр
тăван.
Вăрăм пултăрччĕ Сан ĕмĕрÿ,
Яланах лăпкă пултăр чĕрÿ.

Официально

В приложениях к райгазете от 22 ноября 2008 года печатаются:

- проект решения Собрания депутатов Александровского сельского поселения «О бюджете Александровского сельского поселения на 2009 год»;
- проект решения Собрания депутатов Большесундырского сельского поселения «О бюджете Большесундырского сельского поселения на 2009 год»;
- проект решения Собрания депутатов Ильинского сельского поселения «О бюджете Ильинского сельского поселения на 2009 год»;
- проект решения Собрания депутатов Кадикасинского сельского поселения «О бюджете Кадикасинского сельского поселения на 2009 год»;
- проект решения Собрания депутатов Моргаушского сельского поселения «О бюджете Моргаушского сельского поселения на 2009 год»;
- проект решения Собрания депутатов Москакасинского сельского поселения «О бюджете Москакасинского сельского поселения на 2009 год»;
- проект решения Собрания депутатов Оринінского сельского поселения «О бюджете Орининского сельского поселения на 2009 год»;
- проект решения Собрания депутатов Сятракасинского сельского поселения «О бюджете Сятракасинского сельского поселения на 2009 год»;
- проект решения Собрания депутатов Тораевского сельского поселения «О бюджете Тораевского сельского поселения на 2009 год»;
- проект решения Собрания депутатов Хорнойского сельского поселения «О бюджете Хорнойского сельского поселения на 2009 год»;
- проект решения Собрания депутатов Чуманкасинского сельского поселения «О бюджете Чуманкасинского сельского поселения на 2009 год»;
- проект решения Собрания депутатов Шатьмапосинского сельского поселения «О бюджете Шатьмапосинского сельского поселения на 2009 год»;
- проект решения Собрания депутатов Юнгинского сельского поселения «О бюджете Юнгинского сельского поселения на 2009 год»;
- проект решения Собрания депутатов Юськасинского сельского поселения «О бюджете Юськасинского сельского поселения на 2009 год»;
- проект решения Собрания депутатов Ярабайкасинского сельского поселения «О бюджете Ярабайкасинского сельского поселения на 2009 год»;
- проект решения Собрания депутатов Ярославского сельского поселения «О бюджете Ярославского сельского поселения на 2009 год».